

IMIXTIUNEA IDEOLOGIEI COMUNISTE ÎN REVUISTICA LITERARĂ, ÎNTRE ANII 1967 ȘI 1989

Mariana GORCZYCA

Abstract

The resort-question of the entire approach was in which way the piece of Romanian literature represented by the existence of literary magazines was ideologically imprinted during the post-1967 communist period, a year when – according to party documents, a new stage was initiated, one that Ceausescu wanted to be distinct in the communist history of Romania – the stage of building a multi-developed socialism. Romanian communism was segmented by researchers in several stages. According to the relation the system had with the elite, it knew 3 distinctive stages. These three stages are seen in our paper by three prestigious literary publicatinos of the times, the magazines *Steaua* (1967-1971), *Vatra* (1971-1983) and *Echinox* (1983-1989).

De la entuziasmul nefabricat și de scurtă durată al sfârștului deceniului șapte și până la consecințele Tezelor de la Mangalia, urmate de încorsetarea sufocantă din anii '80, revistele literare au reflectat mult mai accentuat decât aparițiile editoriale ideologia vremii. Provocarea se adresează mai puțin monografistului și mai ales analistului „radiolog”, care, la lumina prezentului, caută pe „filmul” a trei dintre publicațiile literare de prestigiu ale vremii, atât părțile „cangrenate” cât și părțile „neatinse” ale unei structuri numite revuistică.

Ideologia și propaganda comunistă s-au raportat la materialismul dialectic și istoric, la modul de a vedea lumea al clasei muncitoare. Într-un optimism al sistemului care nu tolera contraziceri, se promova covingerea potrivit căreia toate problemele care pot interveni pe parcursul înaintării spre comunism, prin etapa de acumulare, decantare și purificare a societății socialiste multilateral dezvoltate, au rezolvare la nivelul ideologiei.

Propaganda, ca instrument de luptă, avea menirea de a stimula sau de a anihila voința maselor, iar, ca forță motrice, de a înfăptui strategiile fundamentale, fixate la congrese și conferințe, în programe și planuri. La acuzele orientărilor necomuniste, potrivit cărora propaganda ar duce la atentat împotriva libertăților individului, că ar fi o întreprindere care violează psihologia mulțimilor, că ar genera consum standardizat de idei și uniformizare atitudinală, activiștii reiterează doar ideea necesității creării climatului psiho-social corespunzător pentru participarea maselor la materializarea idealurilor politico-ideologice stabilite de partid.

Pentru ca propagarea hotărârilor de partid și de stat să se facă îndeajuns de acoperitor, inclusiv, sau mai ales, la nivelul elitelor, revistele culturale aveau obligativitatea de a rezerva un număr bine stabilit de pagini materialelor de propagandă. În restul paginilor, imixtiunea ideologicului se făcea prin șablonare pentru obținerea bunului de tipar. Cu cât problemele economice deveneau mai complicate, criza energetică mai acută, exportul de produse exagerat, combinatele și uzinele mai puțin performante, nivelul de trai al populației tot mai scăzut, cu atât revistelor, inclusiv celor literare, li se impunea un număr mai mare de articole de propagandă. Nicolae Ceaușescu a trăit cu convingerea că ideologia și propaganda pot oferi soluții, pot ține loc, pot asigura atașament partinic, condiții de trai, fericire cotidiană.

Lumea din anii comunismului a cunoscut narcoza ideologică și a trăit din plin mizeria utopiei egalității și egalizării. Oricât ar nega făuritorii importanți de reviste ca Petru Poantă, ca să dau doar un singur exemplu, că scrisul și lecturile le-ar fi fost deturnate¹, *sinistrul moloș uman* – sintagmă patentată de G. Liiceanu- al imposturii omnipotente s-a intersectat cu genuitatea celor

mai talentați dintre ei. Subterana cenzurii comunica până la suprafața revistelor prin articole ideologice, cele pe care nu le citea nimeni, dar pe care responsabilii de număr trebuiau să le includă, după cum subterana cenzurii emana în întreaga atmosferă de redacție izuri de teamă, aliniere, obediență.

Revistele literare au apărut dintotdeauna într-un cadru social concret. În comunismul românesc fiecare număr era pliat pe un eveniment pe care propaganda avea interesul să-l scoată în evidență: aniversarea zilei Republicii, aniversarea P.C.R., Unirea Principatelor, Ziua Independenței, Congresele, Plenarele, Tezele de la Mangalia, vizitele lui Nicolae Ceaușescu în țară și în străinătate, ziua de naștere a Conducătorului.

Totalitarismul din a doua jumătate a veacului XX a amprentat literatura în ansamblul ei. Într-un mod extrem de apăsător s-a făcut și în cazul revistelor literare. Cumpărând sau abonându-te la „România literară”, „Luceafărul”, „Tribuna” etc. aduceai acasă, pe lângă textele care te interesau direct, și poza lui Nicolae Ceaușescu, și omagiul versificat al unui poet, și impresiile de la vreo plenară a P.C.R. Redactori importanți ai revistelor de atunci tind să acrediteze ideea că viața redacțională avea două parcursuri, ca șinele de cale ferată. Că oamenii de litere trăiau, respirau, citeau, scriau firesc, cu o libertate a spiritului interioară aproape totală și, pe lângă ei, funcționau activiștii, cei care vegheau ca linia partidului să fie urmată de toți. Este și aceasta o variantă a unui modus vivendi autohton, mentalitatea *descurcatului* și a *mimării*, a celui *ei se fac că...*, *noi ne facem că...*

Revistele alese în scopul demontării, analizei, ilustrării și-au derulat aparițiile departe de capitală, departe de celebrele Cabinete Unu și Doi. Activitatea specifică de la revistele „Steaua”, „Vatra” și „Echinoc”, cu sediile redacțiilor în Ardeal, ar fi putut, teoretic, să se desfășoare cu nodul la cravată strâns ceva mai lejer. Practic, sistemul ideologic și de control funcționa la fel de vigilent atât în capitală cât și în provincie. Documentele existente în Arhivele României, la fondul Comitetului de Presă și Tipărituri dezvăluie control atent, lecturi succesive ale materialelor care urmau să apară în reviste, anulări, interziceri, amânări ale unor texte nepliate peste ideologia vremii. Bunul de tipar se obținea cu greutate, cu strategii de negociere, cu multiple semnături. **Comitetul pentru Presă și Tipărituri** a fost creat după model sovietic și avea drept menire supravegherea a tot ce ieșea de sub tipar. Acest Comitet avea mai multe departamente, printre care și **Direcția Literatură**, denumire ce presupunea din start trasarea unei linii de urmat. Catalogele și dosarele păstrate la Arhivele Naționale ale României înmagazinează un *pușzle* de documente care refac cu acuratețe, limpezime și fără echivoci justificative istoria culturală comunistă a României, în ceea ce a însemnat imixtiune, control ideologic și cenzură. Cenzura, prin angajații ei numiți eufemistic *lectori*, avea rolul de a citi tot, de a semnală abateri, de a tăia, de a modifica, de a amâna, de a opri de la publicare orice text considerat nealiniat la politica partidului, deranjant, defăimător, periculos. Notele rămase și arhivate vorbesc despre cea mai cenzurată perioadă din istoria culturală a României.

În 1968, de pildă, revistele literare aflate în atenția Comitetului pentru presă și Tipărituri erau „Gazeta literară”, „Luceafărul”, „Familia”, „Steaua”. Nu numai că *factori responsabili* citeau tot ce urma să apară și anulau, ștergeau, modificau, amâneau texte sau nume dar se oragnizau ședințe lunare, așa-numitele ședințe de analiză, în care se aduceau la cunoștința celorlalți angajați, șefilor, activiștilor tot ceea ce au citit în revistele literare. Procese-verbale scrise la mașină pe zeci de foi consemnau fiecare zi de muncă a cenzorilor. În cadrul ședinței de lucru din 25 iunie 1968 a acestui comitet se discută și se combate *beletristica originală care exprima o viziune întunecată, sceptică, dizolvantă asupra vieții*, cea care promova patologicul, vulgaritățile. Se exemplifică cu texte de Otto Stark, Szasz Janos, Radu Cosașu, Adrian Păunescu. În încheierea ședinței de lucru se spune: „Pentru înarmarea politico-ideologică a întregului nostru colectiv s-a studiat în mod temeinic documentele de partid și de stat apărute în această perioadă, materiale din „Scînteia” și „Lupta de

clasă” privind aniversarea unor evenimente din istorie (Anul 1848) precum și articole de poziție ideologică față de probleme ale creației, criticii literare din ultima vreme.”²

Revista „Steaua”, Nr. 47/1968 intră în atenția cenzorilor din următoarele considerente:

„La rubrica Cronica ideilor era inclus articolul Eseurile lui Emil Cioran semnat de Bucur Țincu. Folosind ca pretext prezentarea unor idei din opera lui Cioran, autorul încerca de fapt o reabilitare a poziției filozofice și politice a scriitorului și o explicație a motivelor pentru care Emil Cioran s-a stabilit în Franța. Legat de aceasta, Bucur Țincu stabiliea trei categorii de români care au plecat din țară: cei copleșiți de străinătate, din lipsă de rezistență sufletească ... s-au dizolvat anonim fără urmă... o altă categorie, cea mai numeroasă și mai valoroasă, a fost a celor care au studiat în străinătate... și întorcându-se au valorificat ... ceea ce au învățat... A treia categorie mai puțin numeroasă, de mare prestigiu, dar de mai mic folos pentru țară, este a celor care au rămas în străinătate, impunându-se prin pregătirea și talentul lor în lumea științifică și literară la nivelul exponenților culturii respective.

În continuare autorul dădea o serie de amănunte despre vasta cultură a lui Emil Cioran, socotindu-l unul din cei mai instruiți filosofi din lume, dar care nu este suficient de cunoscut pentru că scrie într-o limbă pe care civilizații o ignoră sau o disprețuiesc.

În ultima parte a articolului autorul explica ideile greșite cuprinse în cartea lui Cioran La tentation d'exister, scrisă acum 10 ani, prin aceea că fiind izolat timp îndelungat de țara noastră nu a cunoscut realitățile românești. Referindu-se la lucrarea lui Cioran Schimbarea la față a României scrisă în 1934, autorul afirma: Dacă Cioran ar cunoște România de astăzi ar constata că schimbarea la față preeconizată de el în mod real, ca destin colectiv se poate realiza doar în socialism.

Articolul a fost semnalat Comitetului Județean P.C.R. Cluj care a indicat eliminarea lui”³ (s.n).

Chiar și cu aducerea din condei din final, prin care socialismul era scos în față și regretul că Cioran nu mai are șansa să cunoască România socialistă, articolul despre Cioran nu era oportun la acea dată.

Fiecare astfel de notă de lectură era încheiată cu indicația către ce for superior a fost semnalată abaterea. În cazul unei reviste din provincie, cum era cazul revistei „Steaua”, semnalarea se făcea către Comitetul Județean P.C.R. care, prin semnătură, anula un întreg articol sau doar pasaje. În alte cazuri⁴, tot la semnalarea lectorilor, se operau modificări fără consultarea autorilor articolelor.

Revistele alese spre ilustrare sunt urmărite diegetic, ca suprapuneri peste trei etape succesive ale istoriei comuniste din România. Am parcurs colecția revistei „Steaua” din 1967 până în 1971, perioadă în care s-a consumat scurta „primăvară românească”. Din 1971, după Tezele de la Mangalia, am avut în atenție revista proaspăt înființată în serie nouă la Tg. Mureș „Vatra” iar din 1983, atenția se mută către revista studentească „Echinox”, alături de care parcurgem ultimii ani ai exacerbării cultului personalității în România. Toți acești ani fac parte din ceea ce Nicolae Ceaușescu a numit etapa societății socialiste multilateral dezvoltate.

Toți cei care au fost mai mult sau mai puțin implicați în *facerea* unei reviste au conștientizat *ab initio* că a face o revistă este egal cu a crea un loc de întâlniri, a crea sau a reflecta tendințe, a săpa albiu. În perioada de care ne ocupăm însă, cot la cot cu actanții genuini ai culturii, își desfășurau activitatea zilnică pentru care erau salarizați, îndiguitorii, ideologii de pe lângă redacții, din birourile comitetelor județene de partid sau de la Comitetul pentru Presă și Tipărituri. Presiunea ideologică a acestora s-a manifestat și s-a simțit însă neuniform în timpul anilor comuniști.

Din deja elaborata etapizare a perioadei comuniste în România vom decupa în cele ce urmează anii care au urmat invadării Cehoslovaciei de către trupele țărilor semnatare ale Tratatului de la Varșovia (cu excepția României). Întreaga orientare politică era consecința atitudinii de desprindere ideologică față de Uniunea Sovietică începută de la Congresul al IX-lea

ai partidului, congres care a avut loc în 1965. Au fost anii de desprindere față de Moscova, de deschidere relativă.

Dacă la „Steaua” și la „Almanahul literar” (prima denumire a publicației din Cluj) dinaintea Congresului al IX-lea al P.C.R. vedeau lumina tiparului poezii precum *Grivița, Lenin, Primele tancuri sovietice, La aniversarea Republicii* (semnate de Gheorghe Grigurcu)⁵, *Președintele gospodării, Ieri s-a împărțit noul rod, Numele lui Lenin trece prin lumea contemporană* (Petre Stoica)⁶, treptat, după Congresul care a fost reper pentru Nicolae Ceaușescu în toți anii în care acesta a condus România, tributul ideologic se plătea în alt fel. Erau paginile de la începutul fiecărui număr, cele pe care nu le citea aproape nimeni. În așa numitele articole de fond, echivalent ideologic pentru editorial, se dădea *la-ul* lunar la ceea ce trebuia subliniat, repetat, citat, reflectat, comemorat ca eveniment în istoria partidului și a țării.

Dincolo de aceste pagini de început însă, în „Steaua” acelor ani s-a publicat, așa cum scria Victor Felea într-un articol-bilanț-program⁷: „...*poeme sau grupaje de poeme traduse din poeți străini reprezentativi, investigând mereu alte zone ale liricii universale. Nu vor lipsi comentariile critice despre literatura de peste hotare, la rubrica **confluente**, nici interviurile cu personalități de seamă ale literaturii de pe alte meridiane.* Ca și Kogălniceanu la 1840, Victor Felea crede în 1970 că o revistă trebuie să acorde cea mai mare atenție orientării critice, responsabilă cu formarea și avizarea gusturilor de lectură ale cititorilor. Dacă la „Dacia literară” Mihail Kogălniceanu cerea - în acord cu spiritul romantismului - inspirarea din trecutul istoric, Victor Felea rămâne în marginile imperativelor socialismului, aducând în față termenul de *actualitate*. La „Steaua” socialismului sud-est european canonul propagandei cerea *ancorarea în realitate*.

În plan politic, tezele din iulie, de la Mangalia, au constituit evenimentul cel mai important al anului 1971 în România. Cum totul se conexa politic, și viața literară se scurgea în strânsă legătură cu deciziile puterii. Nicolae Breban își dă demisia de la „România literară”, în semn de protest pentru hotărârile Tezelor din iulie.⁸ Alți doi scriitori care protestează pentru deciziile luate în acea vară sunt Dumitru Țepeneag și Paul Goma. Acestuia din urmă i se publică în Germania romanul **Ostinato**, gest considerat o ofensă adusă regimului Ceaușescu. Autoritățile române, de la nivelul Comitetului Central al P.C.R. hotărâsc retragerea participării României de la Târgul de carte de la Frankfurt.

În 1971 scurtul dezechilibru ideologic se apropie de sfârșit. La Tg. Mureș, după câțiva ani de referate, tatonări, insistențe, se înființează seria nouă a revistei „Vatra”. Suflarea culturală din Tg. Mureș își dorea apariția acestei reviste. Numele „Vatra” și cei trei mari scriitori fondatori Caragiale, Slavici, Coșbuc urmau să contribuie la obținerea OK-ului din partea C.C. al P.C.R. Un merit important în obținerea aprobării supreme, potrivit relatării domnului Melinte Șerban, l-a avut primul secretar al județului⁹ (echivalentul unui prefect din zilele noastre), Nicolae Vereș (o vreme ambasador în Libia). El s-a dus blindat cu memorii peste memorii la Comitetul Central și a pledat pentru apariția revistei. În același timp, Romulus Guga, care făcea parte din structurile de conducere ale Uniunii Scriitorilor, a insistat la rândul lui pentru aceleași aprobări.

Mecanismul nu funcționa însă total diferit față de perioada postdecembristă. Și acum există „obligații” care se onorează în presă. Numai că în anii comuniști, ele se onorau nu pluripartinic ci monopartinic, pentru că de conducerea P.C.R. depindea absolut totul. Așa se face că, după ce tovarășul prim-secretar județean Nicolae Vereș a venit de la București cu aprobarea, aspectul și conținutul primei pagini se înscriu într-un „firesc” al stărilor de lucruri. Primul număr din seria nouă, apărut în aprilie 1971, are pe prima pagină un articol mic dar cu titlu de-o șchioapă (**La aniversarea Partidului Comunist Român**) și o fotografie a conducătorului statului, sub care stă scris. „*Nicolae Ceaușescu: Strânsa unitate cu poporul – chezușia victoriilor politicii partidului.*” Este un număr aidoma altor publicații din primăvara anului aniversar 1971. Cei 50 de ani *de victorii și împliniri mărețe* (cum suna versul unui cântec patriotic) scurși de la celebrul și des pomenitul 8 Mai erau omagiați cu articole precum cele din „Vatra”: **P.C.R. –**

forța conducătoare a societății românești, Partidul patriei, Zilele și nopțile unui ilegalist etc. Traian Iancu se înscrie în *țunamiul* care a potopit România anilor '70, '80 cu poezie patriotică. O strofă din textul intitulat cu vocativul de rigoare **O, Românie!** suna astfel:

*Sărut dar obrazul tău, Românie,
Și-i spun poate Murăș, Carpat, poate zeu,
Și-i spun cer de stele, ce chiar din vecie
Ard pentru slava Partidului meu!...¹⁰*

Editorialul își găsește loc abia în pagina a treia jos. Este semnat „vatra” și adună câteva gânduri legate de sensurile cuvântului „vatră”, de istoria glorioasă ce trebuie, prin cultură, continuată, de programul revistei ce ar face din specia de graniță numită reportaj o prioritate a redacției, în fapt, o prelungire normativă a ancorării în realitățile sociale pe care stânga comunistă a cultivat-o de la începuturi.

Pagina următoare adună un colaj de gânduri la început de drum ale unor scriitori precum Eugen Barbu, Nicolae Breban, D.R. Popescu. Cel mai succint, cu doar patru rânduri de salut, Maro Preda urează cititorilor noii publicații literare „o revistă bună”.

Abia din pagina a șasea revista capătă substanță printr-o recenzie la un volum de versuri semnate de Emil Botta și un comentariu sobru al poeziei lui Nicolae Prelipeanu, făcut de Mircea Zăciu.

Anul 1973 este pentru revista „Vatra” un an al angajării ideologice. Foarte mult spațiu este acordat articolelor de propagandă, cu fraze lungi, redundante, mustind de clișee și cuvinte culese dintr-un lexic imbecilizant. Se scrie în astfel de articole fără umbră de stil personal, doar înșirând acele construcții care creaseră sașietate și disconfort stomacal până în 1989: *dezvoltare multilaterală, progres, om nou, nu vom precupeți nici un efort, vom face totul etc.* Vizita de lucru a Lui Nicolae Ceaușescu la Tg. Mureș (prilej cu care se întâmplă și un eveniment cultural important: inaugurarea clădirii Teatrului Național) este oglindită pe opt pagini în revista apărută în octombrie. Numărul din ianuarie fusese, la rândul lui, plin de omagii în versuri și proză adresate *Conducătorului iubit*, de ziua lui de naștere ce urma să fie transformată în sărbătoare națională. Începea să se coaguleze cultul personalității. La revista de tip magazin „Flacăra” fusese numit redactor-șef Adrian Păunescu, unul dintre scriitorii care au contribuit cel mai mult la propagarea hiperbolizată a cultului personalității lui Nicolae Ceaușescu.

Totuși, printre articole precum *Activitatea ideologică – parte componentă a operei de edificare a noii orânduiri sociale*, interviuri cu prim-secretari U.T.C., se mai pot citi în 1973 în revista „Vatra” traduceri din Borges, comentarii la Pirandello, versuri de Sorin Miavoe, Ioan Barassovia, cronici dramatice la piese de Bulgakov.

Din 1975 revistele rezervă spații textelor înscrise în Festivalul de masă „Cântarea României”. În revista „Vatra”, numărul 2, pe februarie, găsim inclusiv un text pentru **brigada artistică și de agitație**, semnat de Tudor Balteș. Finalul textului, *fierbinte, mobilizator* suna astfel:

Grup

Țării de mâine astăzi îi punem temelie.

Purtăm înscrise-n inimă fierbinte

În veci nedespărțitele cuvinte:

Recitator I

Poporul!

Recitator II

Ceaușescu!

Recitator III

România!

Toți

Partidul, Ceaușescu, România!

Poziția privilegiată a cuvântului *partid* se înscria într-o mitologie creată de comunism. Partidul era pretutindeni, o entitate sustrasă erodării, autoritate absolută. Atributele sale erau omniprezența, omnisciența, omnipotența, infaibilitatea.

O primă consecința a desființării la nivel declarativ dar și instituțional a cenzurii din 1976 este prezența mult mai rară pe prima pagină a revistelor a fotografiei lui Nicolae Ceaușescu. În revista „Vatra” ea apare abia în numărul din septembrie, când șeful statului român a vizitat municipiul Tg. Mureș împreună cu omologul bulgar, Tudor Jivkov. Totuși, rubrica „Ideologie și propagandă” continuă să apară număr de număr iar Pavel Chiorean, secretar al Comitetului Județean Mureș al P.C.R., scrie despre imperativul **perfecționării activității politico-ideologice și cultural-educative**. Teoretic, cenzura se desființase. Practic, bunul de tipar era la fel de vigilent periat de tot ceea ce putea deranja atât sistemul, cât și perechea soților Ceaușescu.

Mai multă libertate de exprimare pare a aduce anul 1977. Dialogurile lui Mihai Sin cu Toma Caragiu (cu puțin timp înainte ca acesta să dispară la cutremurul din 4 martie), cu Silvia Popovici, cu Mircea Horia Simionescu, cu Mircea Zăciu, cu Augustin Buzura, Constantin Codrescu, directorul Teatrului Național din Tg. Mureș din acei ani. Sunt dialoguri ceva mai libere în exprimare, uneori insinuante, cu adieri de subversivitate. Tot în 1977 apare un eseu antologabil al lui Stefan Borbely, **phaidon**. Greu de tangențiat la ideologia vremii. Sigur, afirmațiile îl dau protagonist pe Platon din **Banchetul**, dar imposibil de imaginat că eseu ar fi apărut în întregime înainte de desființarea cenzurii. Afirmă Stefan Borbely, pornind de la Platon: creația este *hybris*, trecere de la neființă la ființă; creația este o formă a erosului și are funcția mitului care dezvăluie un început; opera de artă, o formă a Erosului participând veșnic la ceea ce e mai mult decât ea însăși; creația este o realitate care participă la ceva superior ei. Astfel de eseuri, necontaminate ideologic, se află într-un număr mult prea mic în revistele literare apărute în anii comuniști. Cantitativ, ele au scăzut ca număr, pe măsură ce articolele ideologice li se acorda spațiu mai mare, concomitent cu reducerea numărului de file alocate. Exportul de hârtie fiind foarte mare, piața internă nu mai putea fi acoperită. În anii '80, hârtia era, și ea, raționalizată.

Anul 1983 se înscria în etapa dictaturii tot mai pronunțate a lui Nicolae Ceaușescu, etapă în care libertatea de exprimare era restrânsă la spațiul intim, libertatea de circulație în afara granițelor țării îngrădită, cărțile bune se găseau greu, cererea fiind cu mult mai mare decât oferta. Fondurile alocate de partid și de stat pentru tot ce însemna cultură erau drastic diminuate. Elita putea fi astfel mai ușor supravegheată. Orașele mari erau închise proaspeților absolvenți de universitate. Cei mai mulți dintre echinoxști, ai domnului lor de generație, ajungeau la țară unde supraviețuirea spirituală se făcea prin lectură. Orizontul acelor ani părea întunecat, fără șanse. În acest context posac, apăsător și lipsit de perspective, revista „Echinox” era percepută ca un bastion al ceea ce putea însemna normalitate literară. Până în 1983, imixtiunea politicului și tot ce a însemnat aceasta (supraveghere discretă, impunerea unor materiale de propagandă, pierderea altora de incomodități ideologice) s-a făcut în doze progresive, niciodată însă la modul dominant. Între aparatul de propagandă și echinoxștii veritabili puțin probabil să fi existat punți de legătură. Numele lui Gheorghe Beraru, care semna la rubrica **Cartea social-politică** în anii '70, nu este pomenit în lista echinoxștilor pe care Petru Poantă o trece la sfârșitul cărții sale **Efectul „Echinox”**... Disocierea de propagandiștii de serviciu era clară. Gheorghe Beraru scria în 1975 despre **Gîndirea social-politică a președintelui României**, sau în 1979, în numărul dublu pe august-septembrie, în pagina 2, **Documentele P.C.R. – expresie a democrației socialiste**. Dar în aceeași publicație studentească în care Gheorghe Beraru declară că *Este pentru noi un motiv îndreptățit de mîndrie faptul că tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretarul general al P.C.R., președintele R.S.R. a adus contribuții de inestimabilă valoare la dezvoltarea marxism-leninismului în epoca contemporană*, Silvia Balea traduce din Jorge Luis Borges poezia **Ceasornicul de nisip**. Ion

Pop, atent la pașii poeziei românești, semnaleză într-un articol intitulat Noua poezie nouă: „...lirismul lor (al tinerilor noștri poeți) e turbure, aluvionar, dinamizat de energii obscure, greu e canalizat.”¹¹

Începutul anului 1983 este vizibil încorsetat ideologic. Mezalianța, ruptura între triumviratul Pop-Papahagi-Vartic și factorii responsabili cu propaganda era tot mai adâncă. Horea Poenar rezumă: „În perioada Codoban (dar deja cam în ultimii cinci ani ai perioadei Pop) presiunea ideologică crește simțitor. Se înmulțesc textele de paradă comunistă, orizontul dezbaterilor teoretice e serios limitat și inclusiv numărul aparițiilor scade tot mai mult din aceleași motive politice.”

Propaganda are prin excelență un caracter ideologic și are ca misiune urmărirea „prin mijloace specifice înfăptuirea unor acțiuni politice determinate”¹² Crearea climatului corespunzător îndeplinirii cu succes a misiunii și acțiunii politice avea nevoie de suportul scris al paginii tipărite. O revistă literară a avut parte în anii comuniști de control ideologic riguros deorece, atât *emițătorii* cât și *receptorii* mesajului cultural se înscriau în „pătura intelectualității”, o entitate inferioară numeric celei numită clasă, categorie în care ideologia marxist-leninistă încadra proletariatul, respectiv țărănimea. Potențialul pericol pentru regim era stocat în predispoziția oamenilor de cultură spre *inadecvare*. Devenea de la sine înțeles, încă din primii ani ai venirii comuniștilor la putere, că aparatul ideologic și de propagandă trebuia să își ia toate măsurile ca obiectul numit revistă de cultură să nu devieze de la linia oficială. Mulțimea aprobărilor necesare apariției unei reviste, selectarea cu grijă a redactorilor, situarea lor într-un vizor permanent al supravegherii, infiltrarea în redacții sau racolarea unor persoane care să informeze Securitatea, crearea unor Colegii de redacție care girau corectitudinea ideologică de sumar și de conținut, corectura șpalturilor și mulțimea de semnături necesare bunului de tipar, lectorii/cenzori plătiți de la bugetul de stat pentru a citi și a semnală organelor ierarhic superioare (Comitetelor Județene, Consiliului Național al Culturii și Educației Socialiste, Comitetului Central al P.C.R.) tot ceea ce era considerat inoportun, politica de difuzare și cea tipografică, monopolul asupra hârtiei, raționalizările, supravegherea mașinilor de scris, ascultatul telefoanelor, toate acestea au existat în cotidianul apariției revistelor literare românești.

BIBLIOGRAFIE:

- Wilhelm von ANGELSDORF, *Secolul XX, secol al minciunii dirijate*, Editura SAMIZDAT;
- Mircea ANGHELESCU, *O istorie politică a literaturii*, articol în revista „Atitudini”, numărul 1, martie 2006;
- Alain BESANSON, *Nenorocirea secolului, Despre comunism, nazism și unicitatea șoab-ului*, Humanitas, 1999;
- Lucia BOIA, *Miturile comunismului românesc*, Editura Nemira, 1998;
- Ștefan BORBELY, *1968 – „anul saorelui agita” și reflectările sale mediatice în România*, în „Observator cultural”, nr. 45-46 (302-303), 12-18 ianuarie 2006;
- Paul CERNAT, Ion MANOLESCU, Angelo MITCHIEVICI, Ioan STANOMIR, *Explorări în comunismul românesc, Vol. I*, POLIROM, 2004;
- Ruxandra CESREANU (coord.), *Comunism și represiune și România*, POLIROM, 2006;
- Mihai COMAN (coord.) *Manual de jurnalism, tehnici fundamentale de redactare*, POLIROM, 1997;
- Sanda CORDOȘ, *Literatura între revoluție și reacțiune. Problema crizei în literatura română și rusă a secolului XX*, Ediția a II-a, Biblioteca Apostrof, Cluj 2002;
- Caius DOBRESCU, *Modernitatea ultimă*, Editura Univers, 1998;
- Anca HAȚIEGAN, *Teatralitate, ficțiune și comunism în Caietele ECHINOX*, vol.7, Editura dcaia, p.79;
- Nicolae MANOLESCU, *Literatura română postbelică*, Editura AULA, Brașov;

Călin-Andrei MIHĂILESCU (coord.), *Cum era? Cam așa... Amintiri din anii comunismului (românesc)*, Editura Curtea veche, București, 2006;
Marin Radu MOCANU, *Literatura română și cenzura comunistă, (1960 – 1971)*, Editura Albatros, 2003;
Adrian NECULAU (coord.), *Viața cotidiană în comunism*, Editura POLIROM, 2004;
Eugen NEGRICI, *Literatura română sub comunism*, Editura fundației PRO, 2002;
M. NIȚESCU, *Sub zodia proletcultismului. Dialectica puterii*, Humanitas, 1995;
Petru POANTĂ, *Efectul „Echinox” sau despre echilibru*, Biblioteca Apostrof, Cluj, 2003;
Horea POENAR (coord.), *Dicționar Echinox, A – Z, perspectivă analitică*, Editura TRITONIC, 2004;
Colecția revistelor „Steaua”, „Vatra”, „Echinox”.

NOTE:

¹ Petru Poantă, *Efectul „Echinox” sau despre echilibru*, Biblioteca Apostrof, Cluj, 2003;

² Arhivele Naționale ale României, Fond Comitetul pentru Presă și Tipărituri, Dosar Nr.89/1968;

³ Notă la „Steaua”, Nr.4/1968, arhivele Naționale ale României, fond Comitetul pentru presă și Tipărituri, Dosar Nr.89/1968;

⁴ Notă la „Steaua”, Nr.5,1968, Arhivele Naționale ale României, fond Comitetul pentru presă și Tipărituri, Dosar Nr.89/1968;

⁵ Nr. 4 și 12 din 1958;

⁶ Nr.3 și 4 din 1956;

⁷ Victor Felea, *Steaua în al treile deceniu*, în „Steaua”, ianuarie 1970;

⁸ Ovidiu Șimoca, *Scriitor și cetățean*, în „Observator cultural”, nr.85 (342). Din 12-18 octombrie 2006;

⁹ Și în cazul apariției revistei „Echinox”, primul-secretar, de data asta al județului Cluj, este perceput de echipa care va face efectiv revista, ca fiind personajul care a ajutat cel mai mult.

¹⁰ Paradoxal, dar prezența poeziilor cu tematică patriotică de la sfârșitul anilor '60 și începutul anilor '70 s-a datorat nu numai impunerii temei de către propaganda oficială ci și unui imbold lăuntric, post ocupației sovietice, al elitei românești;

¹¹ „Echinox”, nr. 8-9, august-septembrie 1979,p.3;

¹² Constantin Răducu, *Ideologie și propagandă*, în „Vatra”, nr.8, august, 1980, p.2